

מצווה לנפש

תובנה מעשית ממצווה הנלמדת בפרשת השבוע

»»

פרשת נח

»»» שמור על עצמך «««

המצווה בפרשה: אַךְ בְּשָׂר בְּנִפְשׁוֹ דָמוֹ לֹא תֹאכְלוּ (בראשית ט, ד)

על ששה דברים נצטוו אדם הראשון. על עבודה זרה. ועל ברכת השם. ועל שפיכות דמים. ועל גלוי עריות. ועל הגזל. ועל הדינים. אף על פי שכלן הן קבלה בידינו ממושה רבנו. והדעת נוטה להן. מכלל דברי תורה יראה שעל אלו נצטוו. הוסיף לנח אבר מן החי שנאמר (בראשית ט, ד) "אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו". נמצאו שבע מצוות (רמב"ם, הלכות מלכים, ט, א).

ששת המצוות הראשונות הגיוניות, מתקבלות על הדעת. כל חברה מתוקנת צריכה לייסד מערכת של חוקים ומשפטים, כל מדינה מוודאת שאנשים לא ירצחו זה את זה ויקיימו חיי נישואין תקינים. גם אמונה בא-ל אחד מחייבת את הזהירות בכבודו ובאחדותו.

אבל המצווה השביעית, זו שנצטוו בה נח, אינה מובנת מאליה. לאדם הראשון היה אסור לאכול בעלי חיים, רק אחר המבול הדבר הותר לנח ולבניו. ברגע שהותר לאכול בשר, מה ההבדל בין לאכול את בשר הבהמה לאחר מותה, לבין אכילת בשר שנלקח ממנה בעודה חיה?

על מנת להבין זאת עלינו להבין את ההבדל בין מציאות העולם קודם המבול, למציאות העולם שאחריו. העולם שנברא קודם המבול היה 'עולמו של ה'". זה היה עולם שנברא ללא תלות במעשי האדם. האדם היה בסך הכל אחד מן הנבראים, החכם והמיוחד שבהם, נזר הבריאה, אך בריאה אחת מתוך יקום שלם. בסיטואציה כזו לא היה הגיוני לאפשר לאדם לאכול את הנברא השני.

בזמן המבול, קיום המינים והזנים השונים בטבע התאפשר הודות למסירותו של נח. נח שבנה את התיבה, הכניס את כל החי לתיבתו ודאג לטפל בכל נציג של כל נברא, היה זה שבזכותו קיום הבהמות והחיות התאפשר. מעולם שוויוני בו כל הברואים חיו אך ורק מכח בריאתם על ידי בורא העולם, נכנס האדם - כביכול - בשותפות וגם לו יש חלק בכך שעולם החי עדיין קיים. השינוי הזה שינה את היחס בין האדם לשאר הנבראים. מהיום, האדם יכול להשתמש בבהמות לצרכיו. מאז המבול עולם החי חייב את קיומו לאדם ולאדם יש את האפשרות לאכול את בשרם.

יחד עם זאת, למרות אי השיוון שנוצר בעולם דורש אלוקים מבני האדם לשמור על ערך גבוה של מוסריות. שלא נלמד נפשנו במידת האכזריות, שהיא מידה מגונה ביותר. ובאמת שאין אכזריות בעולם גדולה ממי שיחתוך אבר או בשר מבעל חיים בעודנו חי לפניו ויאכלנו. וכבר כתבתי כמה פעמים התועלת הגדולה לנו בקנותנו המידות הטובות ונתרחק מן הרעות, כי הטוב ידבק בטוב. והאל הטוב חפץ להטיב, ולכן יצוה עמו לבחור בטוב. (ספר החינוך, מצווה תנב). גם אדם שיש לו את הכח לשלוט, לקבל החלטות ולהשתמש בבריאה לצרכו, מוכרח לשמר בליבו את מידת הרחמנות הטבעית שבנו. חובה להתרחק ממעשי-אכזריות ומהרגלים שעלולים לעקר את תחושת הרחמנות והחמלה שיש בכל אדם ואדם.

מלשון הפסוק נוכל ללמוד מסר חשוב נוסף. לכל אחד מאיתנו יש גוף ונפש. האדם נוצר מן האדמה, עשוי בשר ודם, עור ועצמות. אך באדם יש רוח-חיים, נשמה קדושה וטהורה שנמצאת בו בעודו בחיים. גם הבהמות מורכבות משני החלקים הללו, מבשר ועצמות ומנפש חיה, אך הנפש של הבהמות נמוכה בהרבה מזה של האדם. כך מלמדת אותנו התורה: בשר ניתן לאכול. אך אל לנו להכניס לגופנו את הנפש הבהמית. הנפש של האדם גבוהה ומרוממת בהרבה, שונה במהותה ובכוחותיה מנפש הבהמה. גם אם אוכלים בהמות צריך להיזהר שלא להתבהם, לא לערב את כח הנפש של הבהמה בכוחות הנפלאים שקיבל האדם ממי שאמר והיה העולם.

להשלמת המאמר נזכיר גם את שיטתו של הגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל המופיעה בחוברת בשם 'חזון הצמחונות והשלום' אותה ליקט הערך הרב דוד כהן 'הנזיר'. לדבריו ההיתר לאכול בשר היה בעקבות המצב המוסרי השפל של העולם. הותר לנח ולבניו לאכול בשר, כדי להבדיל בין אדם לחיה ולבהמה ויידעו להבדיל בין בעלי חיים שמותר להרגם כדי לאכלם ומנגד שופך דם האדם דמו ישפך. עצם ההפרדה הזו בין בעלי חיים לבני אדם היא שיצרה את הרגישות לחיי אדם. אך באחרית הימים שהעולם יתעלה וישתפר מבחינה מוסרית יחזור המצב להיות כפי שהיה אצל אדם הראשון.

המסר העולה ממצווה זאת חשוב עבורנו מאוד. גם כאשר אנו אוכלים ומקיימים את עצמנו עלינו לשמור על האנושיות ועל מעלתנו הרמה. אין שלב בחיים בו ניתן להתעלם מעבודת המידות ומבניית האישיות שלנו. גם אכילה ושתיה משמשת כ'בית-מדרש-של-דרך-ארץ', בית מדרש ללימוד אורחות חיים, הנהגות ראויות, כבוד ויחס נכון לסובב ולבריאה כולה.

זו קריאה לאנושות כולה, בתוכה מהדהדת קריאה מיוחדת לעם ישראל, העם הנבחר: ולכן יצווה עמו לבחור בטוב. בכל סיטואציה ובכל התמודדות, בחרו בטוב. היו אנושיים יותר, רחמניים יותר, אכפתיים יותר. כך נזכה גם אנחנו לקבל את הטוב הגדול שחפץ הקב"ה להטיב לנו.

**שבת שלום!
אליהו אילני**